

Rade Tomić ne ume izmisliti pesmu, on pišući poeziju prepisuje sebe, svoj nikad mirni svet. Njegov poetski kredito je Govoriti, ne prestatno govoriti: sve što nam je na dohvat oka, sve što ume da se preinači u najtiši zvuk, sve što je prisutno u dešavanju sveta. Za Radeta Tomića ne postoje nepoetske reči i nepoetske stvari: od svega može da bude pesma, svaka stvar zasluži je da se opeva, poezija je u svemu što nas okružuje, u nama okruženima i okruženima hladnim svetom neživih stvari koje otkrivamo, udahnjujući im nestvarni život do bisano obojili svoj odnos prema svetu, svoju nesmišljivu pobunu protiv ćutnje. Da ništa ne ćuti, govoriti, govoriti, govoriti.

Govoriti o svetu za Tomića je jedini način egzistiranja, neprestano govoriti o davnim neugrađenim letima, o prošlom i prisutnom u stvarima koje ga pamte, o svim stvarima koje zauzimaju prostore pesničkog sveta. I Tomić govori svet kakav jeste, lišen sažimanja i pesničkih sistema; govori suštini bojama stvari, njihovim nepovratno-obljećima i osobenostima. Pišući pesmu Tomić doslovce piše presamičene pantalone, četku na stolu (ispod nje je žuti papir), stajalicu iz koje curi lišće, vitrinu punu knjiga. Za pesnika je veoma važno da je ispod četke na stolu žuti papir, jer je slika njegove sobe, čak i slika pesme, nepotpuna bez tih detalja koje su stvarni stvaranja pesnika. Tomićove pesme su prepune sitnih detalja, na prvi pogled suvišnih, izlišno izdvojenih iz mrtvila, ali to mnoštvo je putokaz u pesnikovo vraćanje nestalim stvarima, "onim stvarima koje su nestale nepovratno, ... onim stvarima koje su bile deo mene". Na detaljima pesnik ponovo stiče moć da se seća promaklih svetova u kojima je voleo, kojima je putovao. Sećanje u Tomićevim pesmama nikada nije spomenarsko, čno se za sve vezuje asocijativno, i ta čudna moć bizarnih, neuvratnih kristalnih asocijacija čini Tomića svežim, različitim od toliko mladih pesnika koji beležeći svoj svet misle da ga menjaju i da mu određuju nove dimenzije.

U asocijativnosti Radeta Tomića ima ponekada nadrealistički neočekivanih igrica, anegdotskih detalja, pesničkih slika koje su zaceo izdvojene iz sna, ali nikada nema laži, nema lažnih emocija i kvazi-mudrih sentencija. Pesnici kao Rade Tomić ne mogu presahnuti, njihovi lirski zdenci pune se sunčevom svetlošću, večernjim vazduhom, mirisima mora. Toj energiji kraja nema, jer izranja iz sušine sveta, iz sopstvene neprestivosti. Retko kad pesnici smognu snage u svojim počecima da govore neprestano, ali da govore uvek novo. Kao da je Tomić svoju prvu knjigu (Za sutra uveče, Matica srpska 1966.) izgovorio u jednom danu, u trenutku punog prisustva svemu što se oko njega i u njemu zbiva, ali i odsustva iz svega što je strano biću sveta o kojem on govori. Radeta Tomića ne zanimaju mnoge važne stvari u ovom svetu, ali pomnogoo od onog što njega

# Književni kimenik

## rade tomić

16-75024647

zanima ne zanima nikoga u našoj mladoj lirici. On govori raspičano, mucavo, krto, ali jedini je koji govori baš tako. Prevarice se oni koji misle da ima u Tomićevim retkim banalanim igricama nešto od ranog Branislava Petrovića ili nečeg iz estradne poezije. Tomićeva poezija u sebi nema estrade, ona je toliko prigušena da će je umeći čuti samo oni, koji umeju slušati glasove malih stvari. Estradnost nije u otvorenim, nesputanim govoru sveta, ona je u neposrednom obraćanju svetu i ljudima. A Rade Tomić, i u retkim pesmama sa pesničkom porukom, i u trenucima apostrofskog prizivanja Katula ili bilo čega, obraća se najviše sebi, najčešće sebi. Tomić bi mogao da bude onaj eliotovski treći glas poezije, koji govori sebi — ali nikome. Tomićevi sagovornici su izmisljeni ili veoma daleki i njemu i njegovom svetu. Oni uvek govore drugo, sasvim drugo. To je glas pesnikovog sna, njegovog drugog bića. Riziko je tvrditi, ali Tomić je astradniji i od najcerebralnijih mladih naših pesnika.

Početni stihovi u njegovoj knjizi: Napišaću ja tu pesmu Tu pesmu u kojoj ću sve reći nagoveštavaju da će pesnik pokušati da kaže sve čim je istkan njegov svet i on tokom cele zbirke govori o svojim nesvlim ljubavima, danskim letima, nestalim stvarima, o svom telefonu broj 52-580, o pisaloj mašini čije svako slovo u asocijativnim slikama predstavlja jedan bivši ili sadašnji svet. A poslednji stihovi: Svi ti trenuci, koji nisu stigli da uđu ni u jednu moju pesmu

ne slučajno skončavaju pesmu u kojoj su ovaš izgovoreni detalji života koji u drugim pesmama nisu zabeleženi. Pesnik nije mogao da ne kaže, bar u jednom danu, sve te trenutke: Dok smo igrali odvojeno, dok smo igrali duboko pod zemljom,

Dok smo doživljavali svoje ljubavi, dok smo ležali sklopčani ko životinje, dok smo potpisivali svoje noći — i tako do u beskraja sećanja o sebi davnome, sebi u svim danima kojih nema ni u jednoj pesmi.

Bitnije osobenosti Tomićevog govora su sklonost ka naraciji, tanana opservativnost, faktografski, poluprozni metod beleženja utisaka, neumesnosti sažimanja emocije i misli u simbole, jednostranost ritmičkih i muzičkih struktura i pritažena elegičnost u pristupu svim stvarima.

Narativnost je, u stvari, sušta osobenost ove poezije, potpuno izgrađen metod govorenja sveta. Pesnik koristi naraciju radi njenih širokih mogućnosti beleženja svih detalja, a faktografski metod mu potpomaže da mu ne promakne ništa od onoga što je opservacijom izdvojio iz sveta. Pesma Akvarel s prozora ujedinjuje sve ove osobine i najbolje otkriva pesnikovu umešnost da ih vešto koristi. Cela pesma je prepisivanje pejzaža sa prozora, pomnjanje reke, šlepova, Varadinske tvrđave i vrba, vrabaca koji su prekrili obalu, kamiona koji prolaze ili kolone zaprežnih konjskih kola koja neočekivano ulaze u pejzaž. Ali:

Ispod jednih visi prazna kanta Za mene je to najznačajniji detalj ove pesme Ta kanta kiati se tamo-amoo kao jedna sasvim izlišna stvar Njena sudbina je neizvesna rekoš u sebi i poželeh Da mi tu kantu dadu.

Ovaj detalj otkriva, pored sklonosti ka gomljanju izlišnih reči, i Tomićevu sposobnost slikanja pejzaža, iako i slike koje pesnik stvara uvek sadrže u sebi refleks asocijacija izniklih iz opažanja predašnjih, prethodećih detalja prisutnog, stvarnog sveta.

Ko se ne privikne na Tomićevu narativ-

nost, smetaće mu i suvišna anarifičnost, eksploatacija istih veznika i predloga (pa, i, dok, neka) ili upotreba ponavljanje istu reči, često nepotrebna perifrastičnost ili tautologiziranje; zatim i tobožnja potpuna nepovezanost nekih pojmova (dinastije i koprive ili litice i trane u jednom stihu bez ikakvih odnosnih povezanosti) i sl. Svakako može zasmetati i balast bizarnih ali ne uvek i srećnih igrica rečima i rimama, ili nepotrebno komentarisanje u zagradama (Kupićemo potom jare (Jao jare!)), ili besmislene caklerske kalambure kao:

Sve ima svoj drugi deo I svoj the end razume se Pa i ova pesma Ali neću da vam ga kažem.

Ali ko ude dublje u Tomićev svet i govori namerno će prevideti sve nedostatke njegovog jezika, suvišne igricije i eksperimente. Poezija Radeta Tomića ne može se voleti polovino. Za neke će to biti pesnik osobito darovit, pravo otkrovenje nekima će biti praznogovornik i pesnički manipulant. Ovim neizvesnim drugima možda nedostaje sluha za slušanje specifičnih lirskih glasova u stihovima Radeta Tomića.

Retke pesnikove poruke su glas čoveka pobunjenog protiv svega što sputava slobodno življenje. Što pre skinite svoju kožu, govori on zanesen putovanjima, otkrivanjem svetova van ovih podneblja; on može i kao riba i kao ptica, on može gde hoće a čoveku je to kao hleb. U Tomićevim porukama ima ironije, čak sarkazma (Pesma bez odgovora), ironija je i izvesna egocentričnost, polaganje od subjekta i subjektivno projektovanje svega, lažna narcisoidnost (Katule, opet te popularišem), ili omalovažavanje samog sebe (Straćio sam svoj talenat kojekuda i sada mucam ko budala.) Pesnik je ponekad surov i prema svetu i prema sebi. Jeltsov distih:

Srce smo hranili fantazijama i ono je od toga postalo surovo može objasniti izvore te surovosti. Tomića svaka stvar, svaki zvuk na nešto predašnje ili čak buduće poseća. Slušajući Hendla, on vidi jedno drvo koje na pijaci krađe narandže i koje beži od progo nitelja u svoju biljnu oazu; slušajući Čajkovskog, on se vraća detinjstvu u kojem ga, normalno, nije slušao nikada, ali svaki zvuk ga vraćapticama, verigama Papratne; paleći svoje stare stvari (u najlepšoj i najcelovitijoj pesmi Spatio sam svoje stare stvari) opršta se od celog jednog života, ali je u dimu opet onaj isti, i nikad više taj.

Rade Tomić je sav od sluha i glasa, ali između primanja zvuka i emitovanja glasa malo je ili nimalo vremenskog prostora. On u pesmama ne misli, ali pesme misle svaka za sebe: on nije refleksivan pesnik ni po kakvim stoećim merilima, ali nema pesme koja nije misaona.

Pero ZUBAC

### voda 16-75017473

U oku zemlje preko slijepeh šuma U kraljevstvu vida gdje te kralji bude Vodo ako jesi, zar si sišla s uma Pa te pijlkom pjesme u šumi probude

Čemerna i meka da nikud ne stigneš Ta drveće samo rasi pogleda kočti To odbiješ nebo kad obalu dirneš Neka sklopi ruke tko otvori oči

Skorena bez kore, bez neba i zemlje A lasta zbog sunca izneveri kuću Pjesmo ako jesi u progostvu zublje Poslije ove loke crna luči, kud ću

Idi stravo idi, od matice svisini Ne vjerujem da smo nakon šume prisni

### sparina 16-75024903

A povazan sunce kleše šljunak kleše I na prahu vode sunčaju se mravi Suncokret u pijesku procvao od preše Da pozlati lance mog sužnja u glavi

On leži na logu i latice kida Kako plamen skida tako šljunak zveči Opet sunce kleše rame plavog zida I mrav usred praha počinje da ječi

Tarem mokro čelo, sužnju bijegom prijetim Ko cigani zvijezdi nad sklopljenom šatrom Ja se mračan tako svijetlom suncu svetim Pa mi drugo rame bukne modrom vatrom

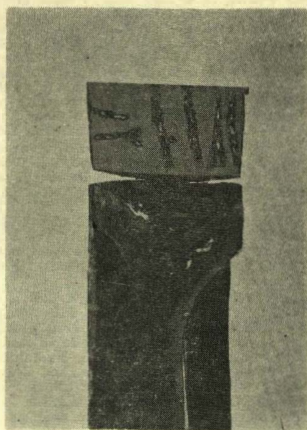
### val 16-75025419

Cas je nalet pjesme, za tren uzmak svijesti Dok oblutak kradom iz zasjede prati Ovaj dvoboj drevni glasnika i vijesti Sručiti u sebi poruku paprati

Sve zbog jedne riječi koja uvijek sniva On u svome viru drugo oko toni I ne vidi nikad da poražen biva Jer ga naša dvojba vjerovanju goni

Što ću ja sa krikom kad se tako nekaš I skrivaš u rogu od srebra i raži Pusti me na miru, nemoj da se rječkaš S valom ove pjesme što nam oko traži

## stojan vučićević



### most 16-75025671

Od mene do tijela — nek mi krv oprost — Uvijek lažne kosti davno trale pime Prerezan na dvoje ne znam tko me mosti Što sam kad se zovnem: jeika ili ime

Sve manje je vode, ni korita nadi Mogao bih skoro među sebe leći Zovneš li mi ime odjeknut će jadi S onu stranu mosta gdje ne mogoh prijeći

### sigla 16-75025927

Bez imalo zemlje ruši se sa stropa Kaplja bistrve vode — zadnji veo zida Kane preko rane i sa živicom kopa Bunar prema spiji s onu stranu vida

Sipi brtiko tkivo puca kolut mijeni I udarom mekim ispušnja u meni Jasan stup nevida što tamu izmjeni Od mora u srcu u kopno u zjeni

Brodolomci moji, sad gasite plamen Vrijeme je da suzom oslijepimo spas Srce kuca, kuca (srce nije kamen) Srce je busola u početku nas

A zavjeru šutnji a lance u rani Pečinom će kovati kapljice u štap Mi bez sige znamo da smo pjesmom pali Padati će nebo prestane li kap

Sad klečim za spijlom, sad vapijem bozi Sad iz petnih žila proklinjem znamenje Što to kletvom pada tko to mene nosi

Blažena je voda što rađa kamenje

### i još da me zemlja

I još da me zemlja ko vodu u škrapi Pod visokim sunцем taloži i hlapi I da posve smiren tečem tek na mapu Viši od oblaka i manji od kapi

I da ljudski mogu podnijeti diobu Opkoljen odasvud istovjetnim zidom Providnosti, daj da krene u seobu Šuma iza vida što se brani stidom

Ne miči se zato dok bujam na panju Zaklinjem te stablo koje laskaš gromu I to je ta nada što smo otkup za nju Okreni se zemljo meni kao grobu

### vododerina

Osim toga voda svojim sporim slogom Bržem dijelu sebe nadomjesti odron